

Abraham Lincoln och Linda Steneberg

Jag besöker Abraham Lincolns grav i Springfield, Illinois. »The State of Lincoln« står det på alla registreringsskyltar, och då är det inte ett bilmärke som avses utan en stor politiker.

Abraham Lincoln åkte runt per häst som advokat i »The Circuit Court«, den kringresande »tingsrätten«. Så blev han känd över hela Illinois och så småningom tillfrågad av en delegation från det republikanska konventet i Chicago om han ville ställa upp som republikansk presidentkandidat 1860. Lincolns hem i Springfield, centrum för många politiska möten, står öppet som museum.

I en jättepark strax utanför stadskärnan reser sig ett gigantiskt mausoleum. Inne i mausoleet finns utöver kistan med Lincolns stoft också hans viktigaste tal ingraverade i sten, däribland Gettysburgtalet och hans andra installationstal 1865. I en föreläsningssal visas filmer och berättas historier kring Lincolns liv och gärning.

Bredvid mig står en vit kvinna med tre små barn. »Well kids«, säger hon »kan ni säga mig varför Abraham Lincoln var en stor president«. »Because he was a nice man« (därför att han var en snäll man) svarar genast en flicka. »Ja«, säger mamman tålmodigt, »han var en snäll man, men det är också något mer«.

Jag vet inte om mamman så småningom fick fram det hon uppenbarligen hoppades att hennes barn skulle förstå, nämligen att Abraham Lincoln var stor därför att han hade avskaffat

slaveriet. Men om barnen inte redan visste det, tänkte hon alldeles klart undervisa dem om saken.

Jag kom att tänka på den här upplevelsen, för fyra veckor sedan, med anledning av de nya »affärerna« inom EU. EU:s revisorer under ordföranden Jan Karlsson har kommit med en skarp rapport om dålig kontroll av stödpengar. Kommissionens Stockholmskontor är föremål för granskning; frivilligarbete ungdomar har fått ersättningar som man inte tycks ha inrapporterat till skattemyndigheterna.

»Affärer« eller »skandaler« av den här eller betydligt värre sort saknas sannerligen inte i USA. De är som regel knutna till penningbidrag för de allt dyrare politiska kampanjerna eller till varianter av politisk korruption i samband med stora federala kontrakt. Amerikaner i gemen talar i ungefär samma ton om »Washington« som svenskar i allmänhet talar om »Bryssel«. Förtroendet för vad »politikerna« långt där borta i »Washington« har för sig är inte överväldigande. Samma väljare som absolut inte vill sända in väg mer skattepengar till »Washington« är angelägna om att just deras kongressman och senator ska verka för att få hem så många kontrakt och subventioner som möjligt till den egna bygden – och de kan mycket väl tänka sig höjd skatt för skolor och väginvesteringar i den egna delstaten.

Människans politiska beteende har sina mönster, här som där. Men det finns en skillnad som är fundamental. Ingen i Amerika (utom någon enstaka politisk galning) tar diverse affärer och skandaler och attityder till eliten i »Washington« till intäkt för att vilja upplösa eller lämna Amerikas förenta stater. Lika självklart som att Motalaborna vill förbli Motalabor även efter den stora bolagsskandalen är det att amerikaner känner sig som stolta medborgare i USA, oavsett vad de tycker och tror om missbruk av skattemedel.

Skillnaden har att göra med föreställningen om medborgerlig hemhörighet, om »community« med ett amerikanskt ord, »varma kretsar« med ett begrepp myntat av Göran Rosenberg.

Den varma kretsen kan bygga på lång hembygdshistoria, som i Motala.

Den kan också bygga på författningspatriotism, som i Amerikas förenta stater. Oavsett vad amerikaner tycker om ditt och datt i hanteringen av politiken så tror de på det grundläggande samhällskontraktet. De gillar den syn på individens frihetsutrymme som författningen uttrycker och det skydd den ger. De har lärt sig, intensivt i skolan, att förstå principerna bakom de centrala institutionerna: varför det finns en högsta domstol som garant för författningens rättigheter, varför senaten har en representation och representanthuset en annan etc. Och de är uppvuxna med symboler och berättelser om presidenter och andra stora ledare som har format ett samhällskontrakt värt att värna.

Europeiska unionen har inget av detta. Den har ingen fri- och rättighetsförklaring som är enkel, tillgänglig och slagkraftig. Den har ingen för medborgarna tydlig rollfördelning mellan de centrala institutionerna, formulerad i en författning som alla kan ta del av. Och den har svårt att lansera de stora berättelserna och de stora personligheterna.

Därför, skriver den erfarna belgiske EU-diplomaten Philippe de Schoutheete i en bok, står och faller EU med sina prestationer. Varje skandal slår direkt mot unionen som sådan, ty dess grundförankring hos många medborgare har inte djupare pålar än det enskilda årets resultat. EU kan därför stärkas på två vägar: genom att man höjer prestationerna och genom att man förbättrar grundförankringen.

Någon Abraham Lincoln att ta svenska skolklasser till är svår att uppfinna. Drivkrafterna hos EU-grundare som Monet och Schumann tål dock att berättas. Och besök på de gamla europeiska slagfälten, liksom i Auschwitz och museum Check point Charlie, gör intryck. Europa saknar sannerligen inte konkretion bakom EU-projektets stora försök att besegra den europeiska historiens tendens att repetera sina katastrofer.

Det man bestämt kan göra är att skriva en författning och tydliggöra de värden EU verkar för och vill skydda. USA visar att människor som kommer från helt skilda håll, som har olika etnisk bakgrund, ja vars anfäder kanske rent av har slagits i ett blodigt inbördeskrig, mycket väl kan förenas i en ny varm krets, byggd på författningspatriotism, uppslutningen bakom ett samlevnadskontrakt för ett uthärdligt samhälle.

Runt mausoleet för Abraham Lincoln slingrar sig symbolerna för de amerikanska delstaterna. Där syns också - »South Carolina«.

21 november 1999